

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
TİCARET BAKANLIĞI

TİCARET MÜŞAVİRLERİMİZLE ELEKTRONİK SOHBETLER

MOLDOVA ÜLKE SUNUMU

Elif DURAKOĞLU
Kişinev Ticaret Müşaviri
8 Haziran 2021

GENEL BİLGİ

- Moldova Cumhuriyeti (27 Ağustos 1991)
- Yönetim Biçimi: Parlamenter Cumhuriyet
- Doğu Avrupa'da, Ukrayna ile Romanya arasında yer almaktadır.
- Yüzölçümü: 33.843 km²
- Resmi Dil: Rumence (Rusça ve Gagauzca)
- Başkenti: Kişinev
- Nüfus: 3,5 milyon
- Para Birimi: Moldova Lei
- Üye Olduğu Başlıca Uluslararası Kuruluşlar: BM, IMF, DTÖ, BDT, AET (gözlemci), DB, DSÖ, EBRD
- Türk Nüfusu: 1000

TEMEL MAKROEKONOMİK GÖSTERGELER

GÖSTERGE	2016	2017	2018	2019	2020
GSYİH (Cari Fiyatlar - milyar \$)	8.07	9.67	11.46	11.97	11.91
GSYİH Büyüme (%)	4.4	4.7	4.3	3.7	-7.0
Kişi Başına Düşen GSYİH (Cari Fiyatlar - \$)	2,272	2,725	3,229	3,379	3,368
GSYİH (SAP - milyar \$)	30.00	32.10	34.29	36.43	35.54
Tüketici Fiyatlar Endeksi (ort. - %)	6.4	6.6	3.0	4.8	3.8
Nüfus (milyon kişi)	3.55	3.55	3.55	3.54	3.54
İşgücü (milyon kişi)	1.04	1.00	1.02	0.92	0.87
İşsizlik Oranı (%)	4.0	3.9	2.9	5.1	3.8
Yurtdışı İşçi Gelirleri (milyar \$)	1.08	1.20	1.27	1.22	1.49
Merkez Banka Rezervleri (milyar \$)	2.21	2.80	3.00	3.06	3.78
Dış Borç (milyar \$)	6.06	6.83	7.32	7.42	8.36
Cari İşlemler Dengesi (milyon \$)	-0.28	-0.55	-1.19	-1.12	-0.80
İhracat (milyar \$)	2.04	2.42	2.71	2.78	2.49
İthalat (milyar \$)	4.02	4.83	5.76	5.84	5.42
Dış Ticaret Dengesi (milyar \$)	-1.98	-2.41	-3.05	-3.06	-2.93
Döviz Kuru (MDL / \$)	19.92	18.49	16.80	17.58	17.32

SERBEST TİCARET ANLAŞMALARI

SERBEST TİCARET ANLAŞMALARI (43 ülke):

- **DKSTA – Derin ve Kapsamlı Serbest Ticaret Alanı:** 28 AB üyesi (2014)
  - **CEFTA – Orta Avrupa Serbest Ticaret Anlaşması:** Kuzey Makedonya, Arnavutluk, Bosna-Hersek, Karadağ, Sırbistan, Kosova, Moldova (2007)
  - **GUAM Serbest Ticaret Anlaşması:** Gürcistan, Ukrayna, Azerbaycan, Moldova (2002)
  - **KEİ – Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü:** Arnavutluk, Azerbaycan, Gürcistan, Rusya, Türkiye, Ermenistan, Bulgaristan, Yunanistan, Romanya, Sırbistan, Ukrayna, Moldova
  - **BDT Serbest Ticaret Anlaşması:** Rusya, Belarus, Ermenistan, Azerbaycan, Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan (2012)
  - **Türkiye ile Serbest Ticaret Anlaşması** (2016)
  - **ABD'nin Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi'nden** (Generalized System of Preferences (GSP) faydalanmaktadır.
-
- Dünya Ticaret Örgütü üyesi (2001)
  - Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması (YKTK) Anlaşmaları (34 ülke)
  - Çin Halk Cumhuriyeti ve EFTA ülkeleri (İzlanda, Lihtenştayn, Norveç ve İsviçre) ile STA görüşmeleri devam etmektedir

ULUSLARARASI SIRAMALARDA MOLDOVA

- [2021 Küresel Ekonomik Özgürlük Endeksi](#)'ne göre, 62,5 puanla 178 ülke arasında 85. sırada bulunan Moldova, Yunanistan (96), Rusya (92), Çin (107) ve Ukrayna'nın (127) önünde yer almaktadır. Moldova'nın aldığı puan, büyük ölçüde vergi sisteminde yaşanan iyileşmeler sayesinde 0,5 p. artmıştır.
- [2019 Küresel Rekabetçilik Raporu](#)'na göre, iki basamak yükselen Moldova, 56,7 puanla 141 ülke arasında 86. sırada yer almıştır. Moldova 2017 yılında Avrasya Bölgesi'nde en hızlı gelişen ülke olmuştur.
- [2020 İş Yapma Kolaylığı Endeksi](#)'nde, 190 ülke arasında 48. sırada yer alan Moldova, komşu ülkeler Romanya (55) ve Ukrayna'nın (64) önünde yer almaktadır. Ayrıca, Moldova; Macaristan, İtalya, Lüksemburg ve Bulgaristan gibi ülkeleri de gerisinde bırakmıştır.

İHRACATIN ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI (2020)

Moldova'nın toplam ihracat hacmi
2.485 milyon \$

- % 10,6

Avrupa Birliği

1.658 mln. \$
(% 66,7)

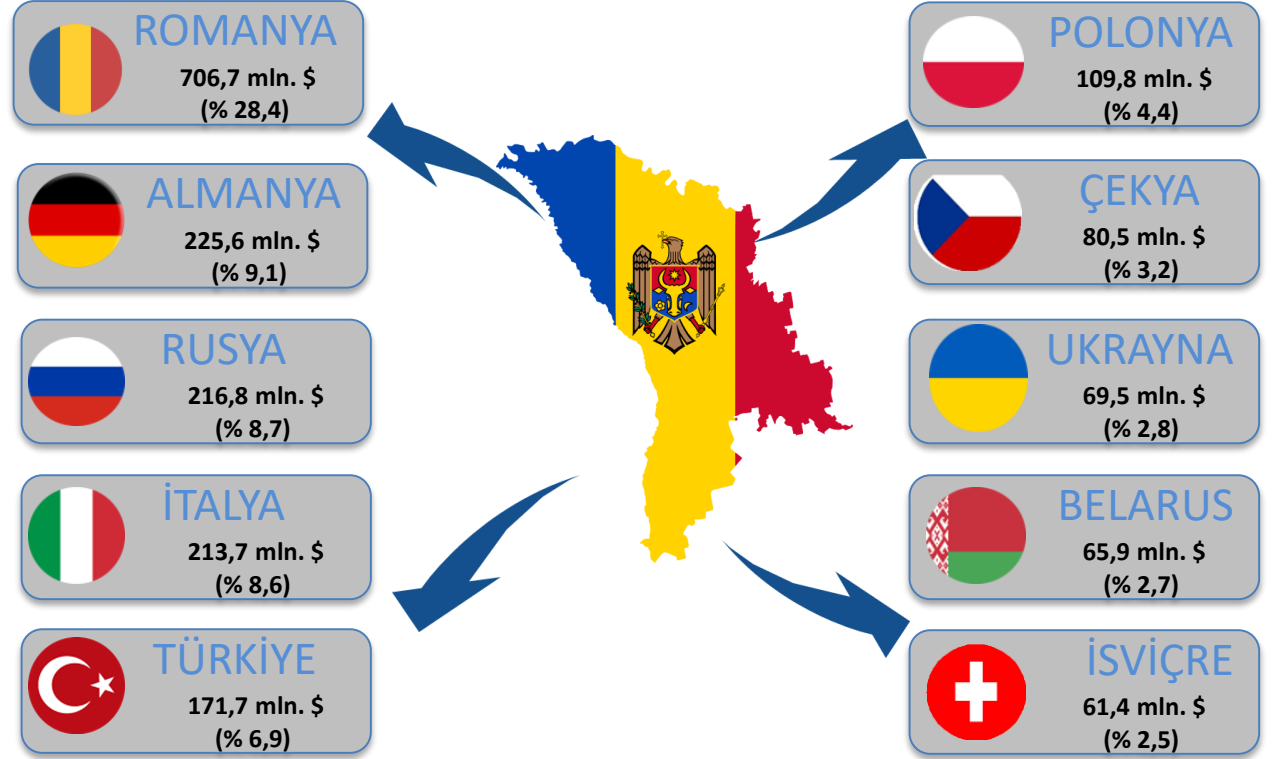
- % 6,9

Bağımsız Devletler
Topluluğu

377 mln. \$
(% 15,2)

- % 13,3

İTHALATIN ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI (2020)

Moldova'nın toplam ithalat hacmi
5.416 milyon \$

- % 7,3

Avrupa Birliği

2.470 mln. \$
(% 45,6)

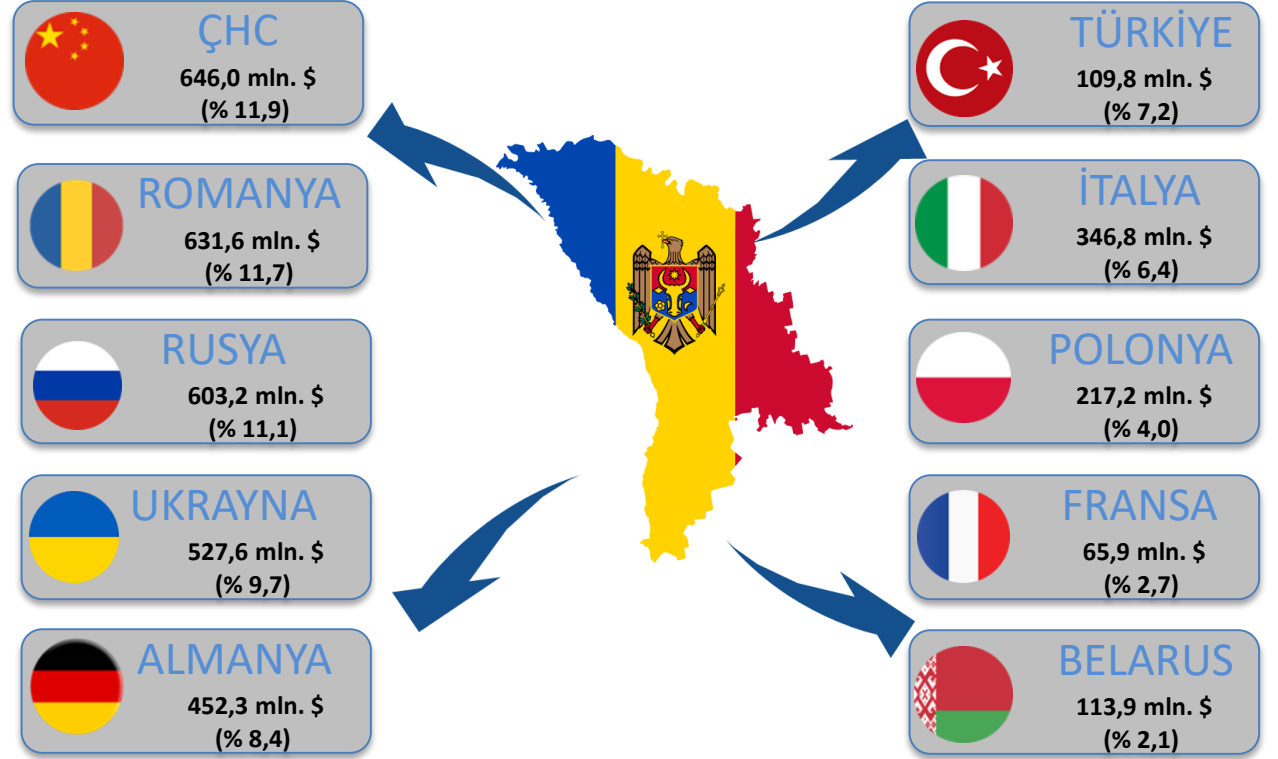
- % 12,7

Bağımsız Devletler
Topluluğu

1.318 mln. \$
(% 24,3)

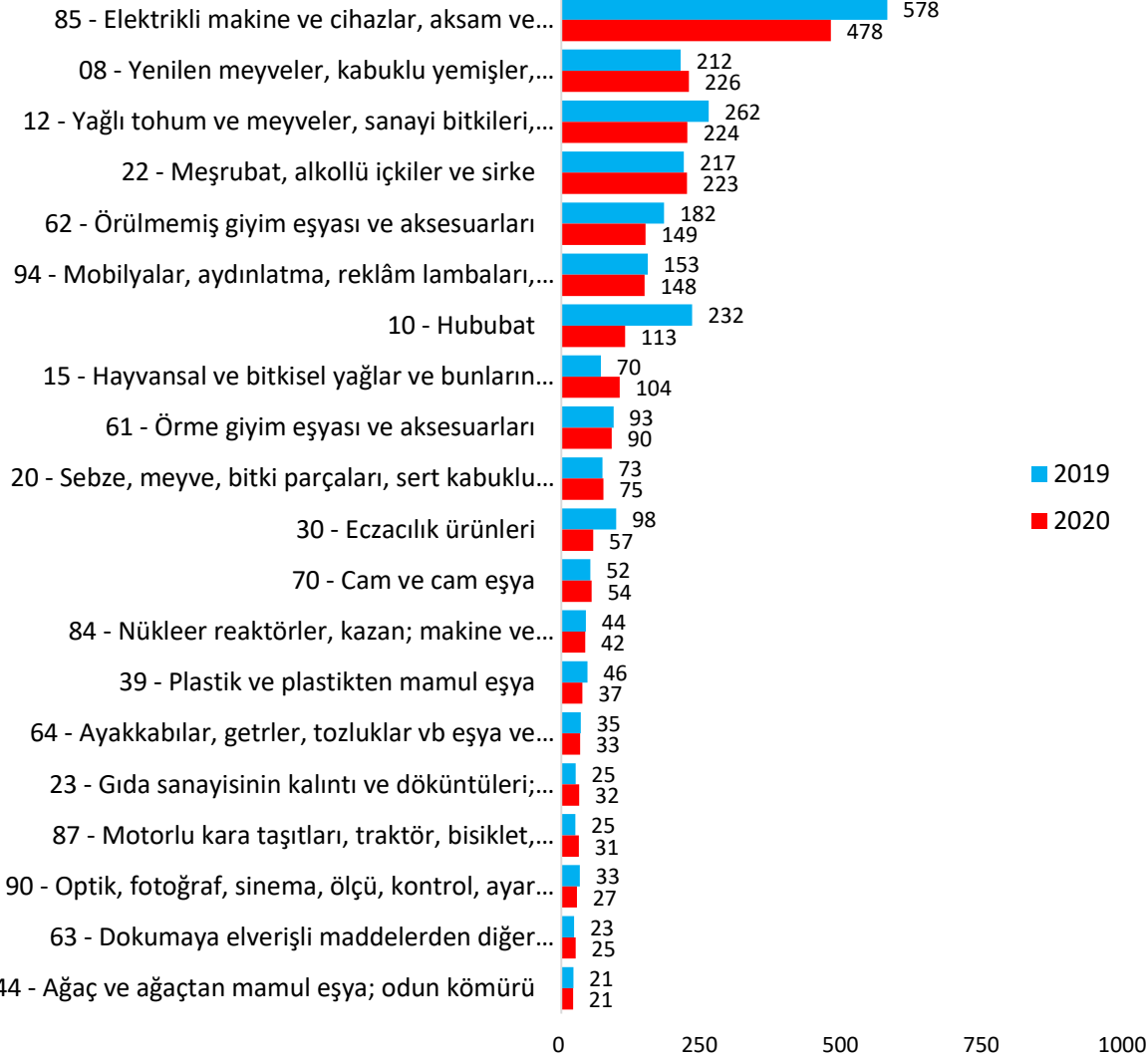
- % 7,0

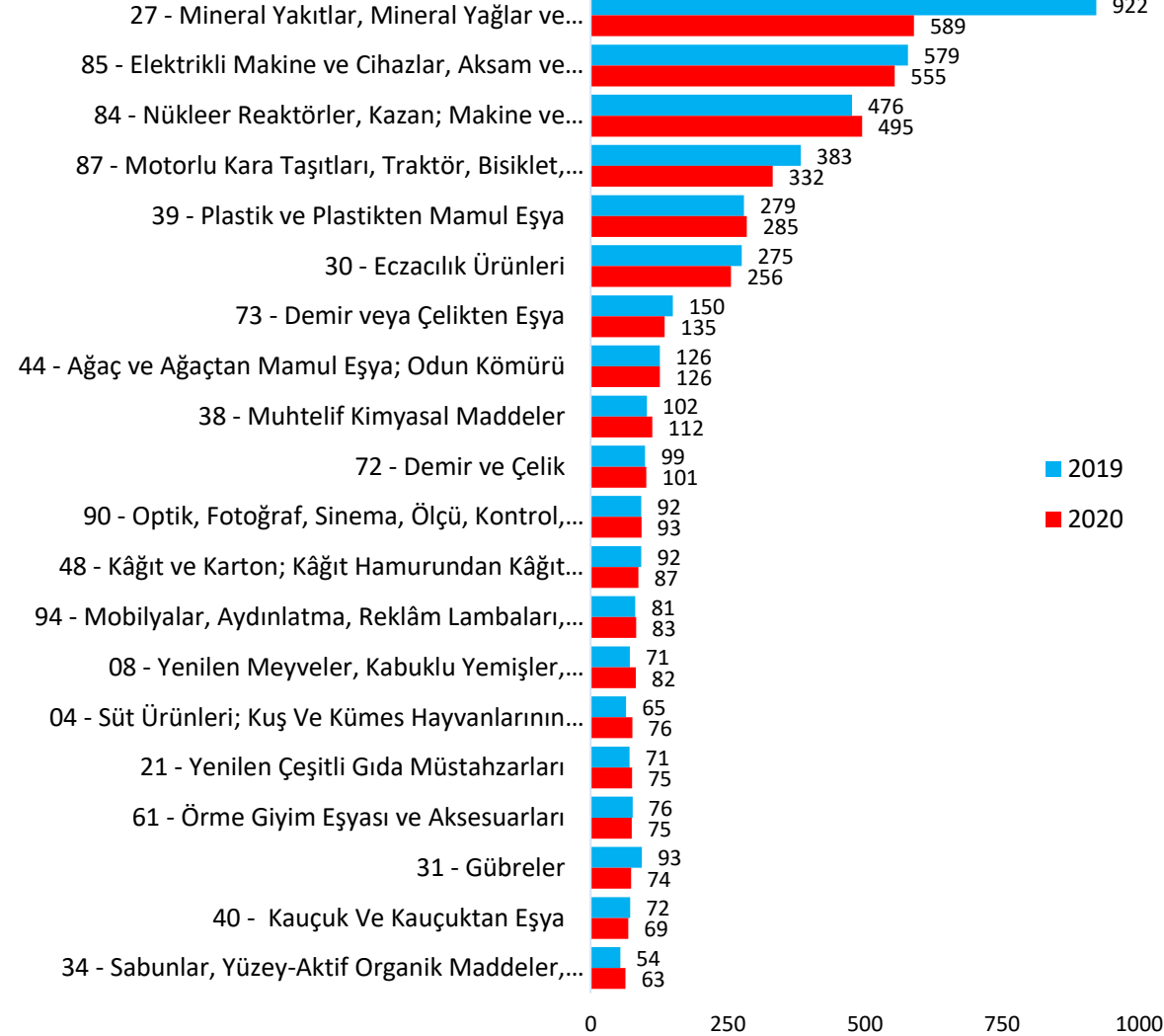

ÜRÜN GRUPLARINA GÖRE DİŞ TİCARET (2019 - 2020)

İhracat

İthalat

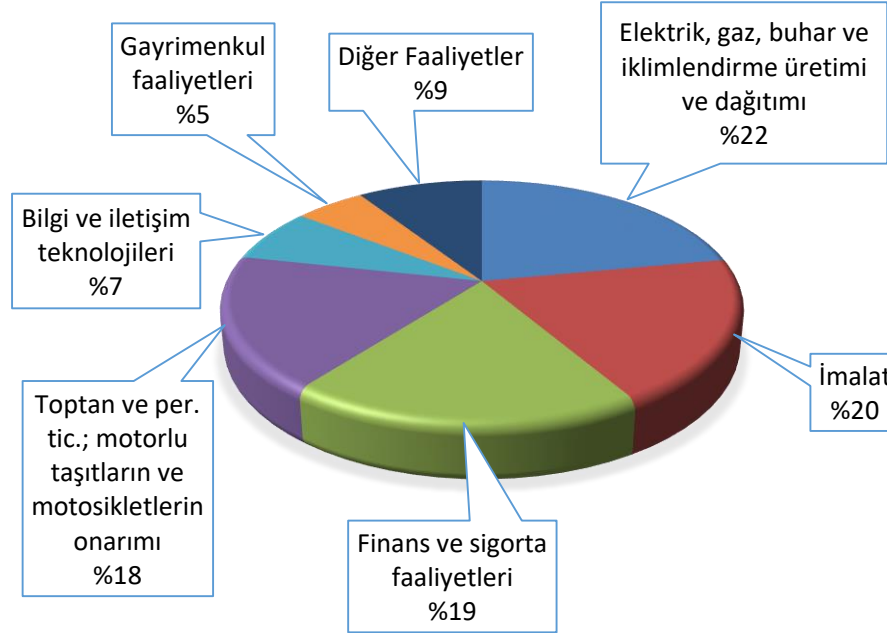

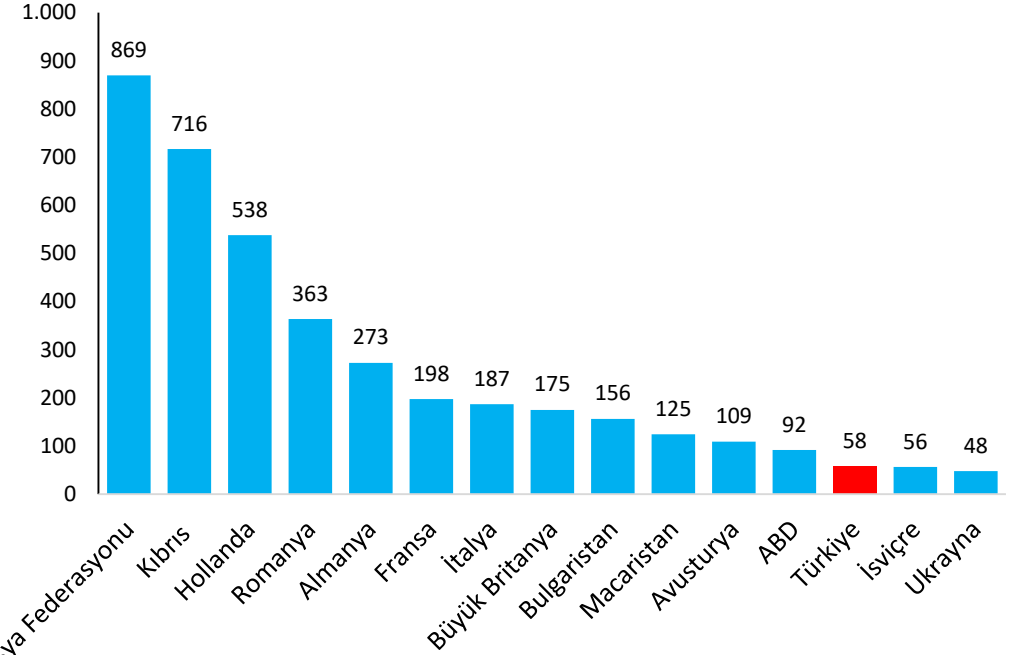

DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

Faaliyetlere Göre DYY (2019)

Ükelere Göre DYY - toplam (2019)

Moldova Merkez Bankası verilerine göre 2019 yılında;

- doğrudan yabancı yatırımlar hacmi % 15,1 (559,8 mln \$) artarak 4,27 milyar dolara çıkmıştır.
- en çok yatırım yapan ülkeler; Kıbrıs (404,2 mln \$), Bulgaristan (144,8 mln \$), Macaristan (107,8 mln \$), Romanya (68,4 mln \$) ve Almanya (52,5 mln \$)
- yatırım hacmi en çok azalan ülkeler İspanya (-254,2 mln \$) ve Fransa (-75,2 mln \$)
- En çok yatırım yapılan faaliyet alanları; Toptan ve perakende ticaret (311,7 mln \$), Finans ve sigorta faaliyetleri (253,6 mln \$) ve İmalat sanayi (48,0 mln \$)
- Yatırımların azaldığı faaliyet oranları; Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı (-46,2 mln \$) ve Gayrimenkul faaliyetleri (-38,0 mln \$)
- Türkiye en önemli yatırımcı ülkeler arasında 13. sırada yer almaktadır.
- Türk firmalarının Moldova'ya gerçekleştirdiği yatırım hacmi % 19,5 artarak 57,8 mln \$ çıkmıştır.

VERGİ VE TEŞVİKLER

Vergi Türü	Vergi Oranı
Gelir Vergisi	% 12
Kurumlar Vergisi	% 12 - genel % 7 – tarımsal işletmeler(çiftçiler) % 6 – Serbest Bölgeler % 3 – Serbest Liman
KDV	% 20 – genel % 12 – HORECA % 8 – eczacılık ürünleri, gıda ürünleri % 6 – doğalgaz % 0 – bebek mamaları, çocuk ürünleri, sağlık hizmetleri, posta hizmetleri, finansal hizmetler, uluslararası taşımacılık
IT Park üyeleri (tek vergi)	% 7
Gümrük Vergisi (Ort.)	% 6
Diğer Önemli Ödemeler	
Sosyal Sigorta (işveren)	% 24
Sağlık Sigortası (çalışan)	% 9

Serbest Bölge Teşvikleri	
% 0 Kurumlar Vergisi	1 (5) milyon ABD doları seviyesinde yatırım yapıldığında 3 (5) yıl süre ile kurumlar vergisi % 0'dır
KDV istisnası	Gümrük vergisi ve ÖTV muafiyeti 10 yıl Mevzuat garantisi
İstihdam Teşviki	
40.000 MDL (2.000 €) / kişi	Asgari ilave 100 kişiye istihdam koşulu / öngörülen ortalama aylık ücretin % 75'i şartı
Tarım ve Hayvancılık Teşvikleri	
Tarım Müdahale ve Ödemeler Kurumu (AIPA) 55-60 mln. € (yıllık)	tarım sigortası, uzun ömürlü (çok yıllık) plantasyon (bahçe/bağ) kurulması, seracılık, damızlık hayvanların alımı ve yetiştirilmesi, tarım makineleri ve sulama sistemleri, hayvancılıkta kullanılan makine ve donanım, soğutma/dondurma ile ambalaj ekipmanı alımı vs.
Bölgesel Teşvikler (Gagauz Özerk Yeri)	
Gümrük Vergisi Muafiyeti ve KDV İstisnası, Vergi İadesi, Yatırım Harc. Geri Ödemeleri, İşçi Eğitim Teşvikleri, Mahalli İdarelerin Destekleri, Tek Pencere Uygulaması vs.	

POTANSİYEL YATIRIM SEKTÖRLERİ

SERBEST BÖLGELER

- 7 Serbest Bölge / 36 alt bölge/ 1 Uluslararası Serbest Liman
- Serbest bölgelerde üretilen mal ve hizmetlerin ihracatından elde edilen gelirler % 50, diğer faaliyetlerden elde edilen gelirler ise % 25 oranında indirimli kurumlar vergisi.
- Mal ve hizmetlerde KDV istisnası, ÖTV ve gümrük vergisi muafiyeti.
- Yatırım teşvikleri (1-5 mln. \$)
- 10 yıllık mevzuat değişmeme garantisi.
- 222 firma / 16.270 çalışan.
- Faaliyetlerin % 94'ü sanayi üretimi
- Üretimin % 89'u ihracat.
- Üretim: kablolar, otomotiv yan sanayi, seramik karolar, halılar, iplik, mobilya, alkollü içecekler, işlenmiş gıda ürünleri

TARIM SEKTÖRÜ

- Verimli topraklar, ılıman iklim ve uygun coğrafik konum.
- GSYİH'da payı - % 12'dir (işleme sanayi ile birlikte - % 16).
- En çok ihraç edilen kalemler taze ve işlenmiş meyve-sebze, üzüm, şarap olup, ülke ihracatının yaklaşık % 40'ını oluşturmaktadır.
- 2015-2018 yılları arasında % 25 oranında büyüme.
- Başta AB ve BDT ülkeleri olmak üzere 70'ten fazla ülkeye ihracat yapılmaktadır.
- Organik tarım için ciddi potansiyel mevcuttur (mevzuat AB standartlarına uyumlaştırılmıştır.)

POTANSİYEL YATIRIM SEKTÖRLERİ

BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ SEKTÖRÜ

- Moldova'nın en büyük 3'üncü ve en hızlı büyüyen sektörüdür. Son üç yılda ortalama büyüme oranı yaklaşık % 40-50, GSYİH içindeki payı % 7 civarındadır.
- Gigabit internet erişimine göre dünyada 4'üncü sıradadır. (Singapur, Güney Kore ve Malta'dan sonra),
- Bilgi teknoloji hizmetleri ve ürünleri en önemli ihracat kalemlerinden biridir. (%80 ihracat)
- Moldova Bilgi Teknolojileri Parkı – %7 oranında tek vergi / 34 ülkeden 145 yabancı firma ile birlikte toplam 660 firma ve 11.400 IT uzmanı çalışan

OTOMOTİV SEKTÖRÜ

- Gelişen ve ihracat odaklı bir sektördür.
- Genel olarak serbest bölgelerde üretim mevcuttur.
- İhracat 571 mln. \$, toplam ihracatındaki payı % 20,5 (2019)
- Kablo ve kablo demetleri, koltuk ve koltuk kılıfları, direksiyonlar, plastik ve elektronik parça üretilmektedir.
- **Lear Corporation, Dräxmaier Automotive, Gebauer & Griller, Sammy Cablaggi, Fujikura** gibi önemli imalatçılar **Ford, Renault, BMW, Mercedes, Volvo, Volkswagen, Škoda** gibi otomotiv ana sanayiye yönelik üretim yaparlar.

POTANSİYEL YATIRIM SEKTÖRLERİ

YENİLEBİLİR ENERJİ SEKTÖRÜ

- Yeni gelişmekte olan bir sektördür.
- Yenilenebilir enerji potansiyeli: 65.029 GWh.
- Sabit tarifeden alım garantisi
- Kurulum harcamaları için KDV istisnası
- Kurulu yenilenebilir enerji gücü: rüzgar enerjisi – 35,6 MW (% 58), hidroelektrik – 16,3 MW (% 26), biyogaz – 5,7 MW (%9), güneş enerjisi– 4 MW (% 7)
- Yenilenebilir enerji kaynaklarından üretilen elektrik enerjisi ülke toplam tüketiminin yalnızca % 2'sini karşılamaktadır. (2016)

TEKSTİL, KONFEKSİYON, DERİ VE AYAKKABI İMALAT SEKTÖRÜ

- Tekstil, Konfeksiyon, Ayakkabı ve Deri Mamulleri imalatı sektörü Moldova'nın en rekabetçi olduğu sektörlerden biridir.
- Moldova'nın toplam ihracatı içinde tekstil ve hazır giyim ürünlerinin payı % 14 düzeyinde olup, bu ihracatın % 80'i AB ülkelerine yapılmaktadır.
- Yetişmiş kalifiye ve ucuz işgücü, Avrupa Birliği pazarına yakın olması ve AB ile BDT ülkelerine gümrüksüz ürün tedariki imkânı
- Türkiye ile Moldova arasında STA bulunması

SWOT ANALİZİ

GÜÇLÜ YÖNLER

- ✓ Coğrafi yakınlık, kara, demir, deniz ve hava yolu ile ulaşım imkanları, 1990'lardan beri devam eden yoğun ticari ilişkiler,
- ✓ Türkiye'ye olan olumlu yaklaşım
- ✓ Vize muafiyeti ve kimlikle seyahat anlaşması
- ✓ Serbest Ticaret Anlaşması
- ✓ Kültürel ve tarihi yakınlık
- ✓ AB ile uluslararası fonlardan yararlanma

ZAYIF YÖNLER

- ✓ Pazar küçüklüğü nedeniyle firmalarımızın tam olarak yoğunlaşmaması,
- ✓ Bürokratik süreçlerin yavaş işlemesi,
- ✓ Ülke pazarına yetersiz ön bilgi ile girilmeye çalışılması,
- ✓ Çalışma ve oturma izinleri ile ilgili yaşanan zorluklar.

FIRSATLAR

- ✓ Yurtdışı işçi gelir girişlerinden kaynaklanan bir alım gücü artışı
- ✓ Karayollarının ciddi yenilenme ihtiyacı olması ve çağdaş konut ihtiyacı ile enerji alanında yatırım ihtiyacı,
- ✓ Moldova özelleştirme sürecinin devam ediyor olması

TEHDİTLER

- ✓ Moldova'da son dönemde süregelen siyasi belirsizlik ve COVID -19 salgın krizinin devam eden etkileri,
- ✓ Özellikle son yıllarda artan yurtdışına göç
- ✓ Gümrük işlemleri kapsamında ortaya çıkan sorunlar (değerleme)
- ✓ İhracat bedellerinin tahsil edilmesinde yaşanabilen zorluklar

T.C. TİCARET
BAKANLIĞI

ÖNEMLİ YABANCI YATIRIMCILAR

DRÄXLMAIER

mobiasbanca
atp group

SÜDZUCKER

LUKOIL

Gebauer & Griller

TÜRKİYE İLE MOLDOVA ARASINDA TİCARİ VE EKONOMİK NİTELİKLİ ANLAŞMALAR

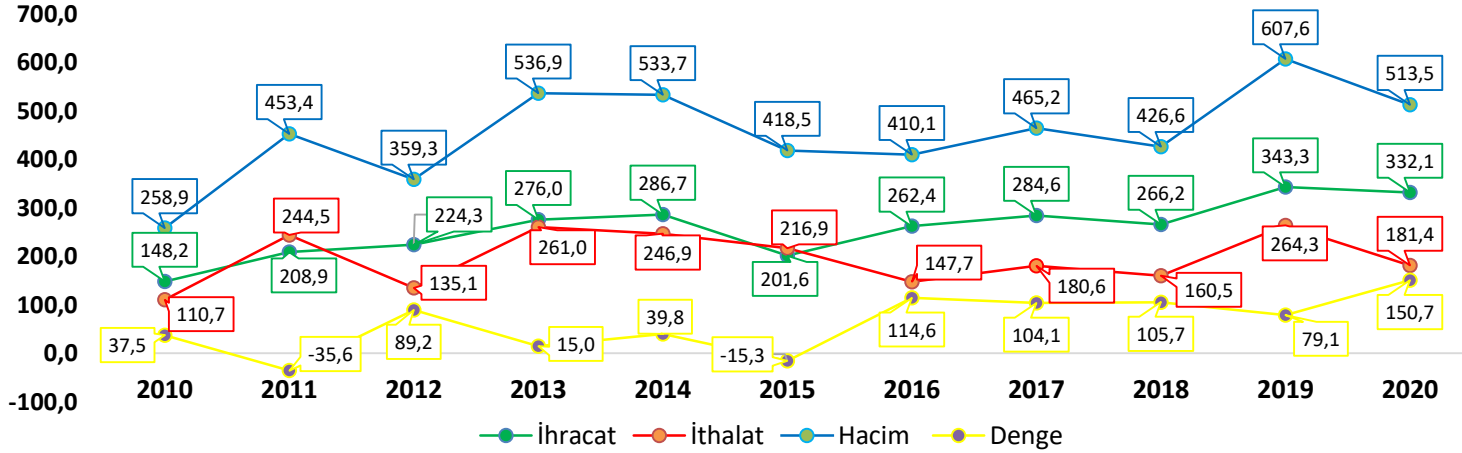
- **Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması;**
İmza Tarihi: 14 Şubat 1994
- **Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması;**
İmza Tarihi: 14 Şubat 1994
Yürürlüğe Giriş Tarihi: 16 Mayıs 1997
- **Çifte Vergilendirmeyi Önlemeye İlişkin Anlaşma;**
İmza Tarihi: 25 Haziran 1998
Yürürlüğe Giriş Tarihi: 28 Temmuz 2000
- **Gümrük Konularında İşbirliği ve Karşılıklı Yardımlaşma Anlaşması**
İmza Tarihi: 4 Haziran 2003
Yürürlüğe Giriş Tarihi: 7 Nisan 2004
- **Serbest Ticaret Anlaşması;**
İmza Tarihi: 11 Eylül 2014
Yürürlüğe Giriş Tarihi: 1 Kasım 2016

TÜRKİYE - MOLDOVA DIŞ TİCARETİ

2020 yılında;

- Moldova'ya ihracatımız % 3,3 ↓ - 332,1 mln. \$
- Moldova'dan ithalatımız % 31,4 ↓ - 181,4 mln. \$
- Ticaret hacmi % 15,5 ↓ - 513,5 mln. \$
- Dış ticaret fazlası % 90,6 ↑ - 150,7 mln. \$

- ✓ COVID-19 salgını ve getirdiği kısıtlamalar
- ✓ Moldova'da yaşanan kuraklık (en önemli ithalat kalemlerimiz tarım ürünleridir)

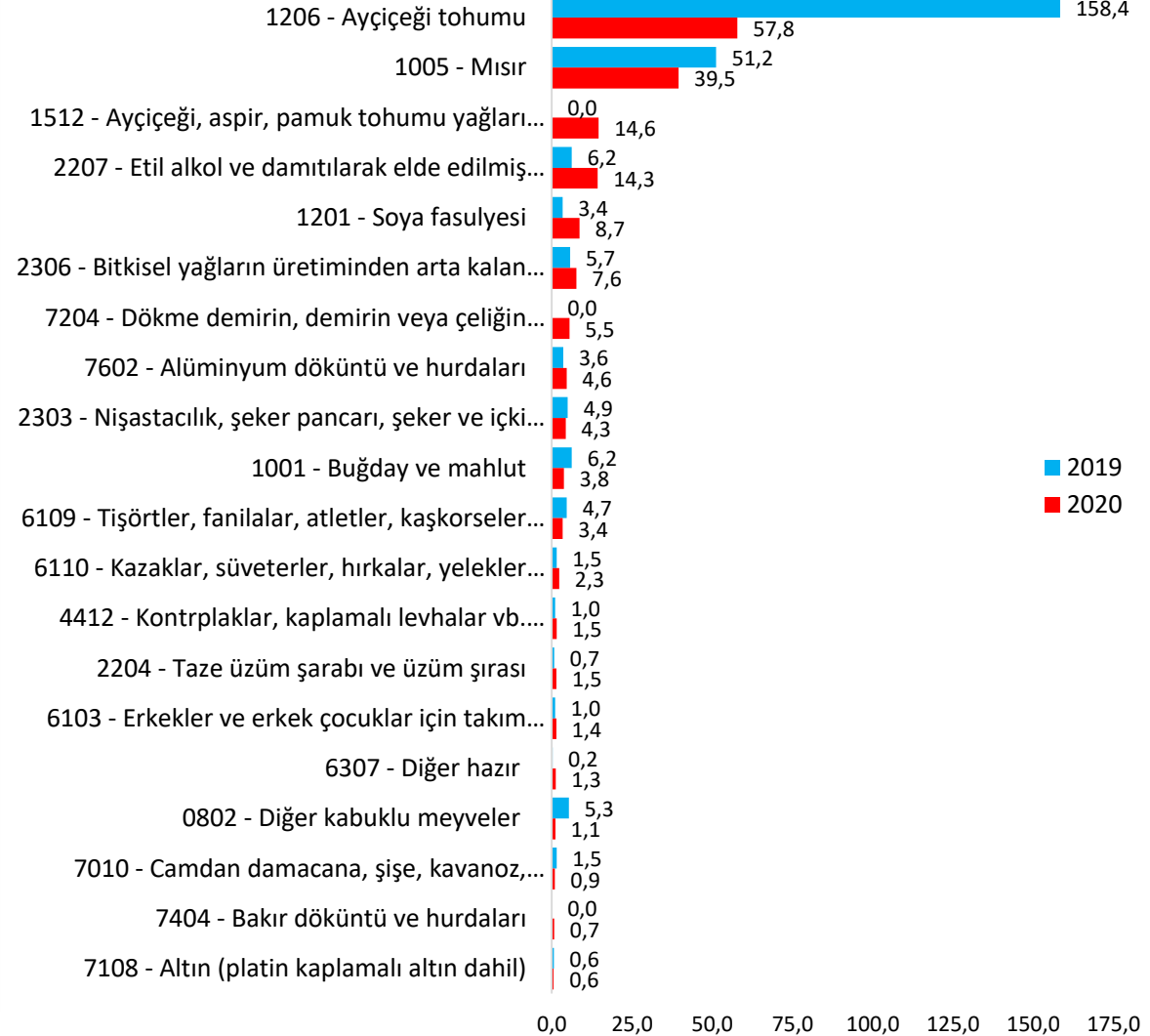

TÜRKİYE – MOLDOVA DIŞ TİCARETİ (2019 – 2020)

Moldova'ya İhracatımız

Moldova'dan İthalatımız

MOLDOVA'YA İHRACATTA BAŞLICA POTANSİYEL ÜRÜNLER VE SEKTÖRLER

- Yaş sebze meyve
- Tohumluk ayçekirdeği
- Dondurulmuş balık ve kabuklu deniz mahsulleri
- Bisküvi, şekerli çikolatalı mamuller, buğday unu, makarna
- Meyve Sebze Konserveleri
- Paketli kuruyemiş ve kuru gıdalar
- Müteahhitlik ve Teknik Müşavirlik Hizmetleri
- Turizm
- İzole edilmiş teller kablolar
- Bakır teller
- Traktörler ve tarım makinaları
- Muhtelif kumaş, deri, tekstil aksesuarları
- İnşaat malzemeleri
- Beyaz eşya, küçük ev aletleri, televizyon
- Kauçuktan dış lastikler
- Mobilya ve ağaç ürünleri
- Aydınlatma ürünleri
- Temizlik ve hijyen ürünleri

T.C. TİCARET
BAKANLIĞI

ÖNEMLİ TÜRK YATIRIMLARI

NOBEL İLAÇ
SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

SUMMA

LC Waikiki

PEDIATRICA

ACIBADEM

Nefis

EFES
MOLDOVA

TÜRK HAVA YOLLARI

ASENA TEXTIL

DeFacto

ONUR
TAAHHÜT TAŞIMACILIK İNŞAAT TİC. ve SAN. A.Ş.

bilim
İLAÇ

K1 Beton

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
TİCARET BAKANLIĞI

TEŞEKKÜRLER!

İlave bilgi talebi ve sorularınız için;
Kişinev Ticaret Müşavirliği
E-posta: kisinev@ticaret.gov.tr
